

fremstilling af livet på de store gårde fra slutningen af forrige århundrede til 1950-60, baseret på forfatterens interviews. I fjerde kapitel fremstiller forfatteren først og fremmest proprietærgruppens idealer. Kernen i livsformen er efter Nina Fabricius' mening gården, slægten og landmandskabet. Det gjaldt om at eje, bevare og gerne udvide gården og dermed opretholde forbindelsen mellem slægt og gård, og det gjaldt om at skaffe sig ry for dygtighed. Dette er utvivlsomt rigtigt, men anmelderen har svært ved at se, at disse træk skulle være særlige for disse proprietærer i forhold til andre bønder. Her kunne man i høj grad ønske sig, at forfatteren havde sammenlignet sine resultater med undersøgelser fra andre steder og miljøer.

De særlige proprietærtræk kommer snarere frem i femte kapitel om dagligdagen. Det fremgår heraf, at proprietærene ikke selv deltog i det fysiske arbejde, men levede et liv med opsyn med folk, dyr og marker, bestyrelsesarbejde, handel, selskabelighed mv. Flere informanter anfører, at det ikke var socialt accepteret, at proprietæren arbejdede selv, i hvert fald ikke efter de unge år. Et andet proprietærtræk var den klare adskillelse mellem familien og folkene, og flere informanter anfører det som noget meget usædvanligt, at en bestemt familie var så grundtvigske, at folkene spiste sammen med familien og tilbragte aftenene med sang og oplæsning i dagligstuen fremfor kortspil i folkestuen. Samtidig gør forfatteren med rette meget ud af de stærke repræsentative træk. Der er her en fin gennemgang af, i hvor høj grad selve gården markerer status fra indkørsel og gårdsplads over kvist og hovedtrappe til forstue og stuer.

Fokus er entydigt på proprietærfamilierne, og det er næsten kun dem, der er interviewet. Det er utvivlsomt bestemt af, at der kun har været stillet ret begrænset tid til rådighed til feltarbejdet

og udarbejdelse af bogen, så forfatteren har valgt at koncentrere sig. Det har klart sine fordele, men billedet ville naturligvis blive rigere facetteret, hvis også de mange tjenestefolk blev inddraget, hvad der også anføres i forordet. Man savner også en placering af proprietærene i forhold til resten af sognet. Var de lederskikkelser i sognet, eller stod de snarere uden for det almindelige liv der?

Den nærværende bog har således sine begrænsninger, men de ligger mest i, hvad den ikke har med. Man må ønske, at den kan inspirere nogen til at prøve at udfylde disse huller. Med denne bog er der taget et første vigtigt skridt i retning af at få dokumenteret og formidlet et centralt træk ved egnen. Bogen er indbydende og letlæst og hele vejen igennem smukt illustreret. En række gode billeder vidner om den side af proprietærmiljøet, der stadig består: de statelige gårdsanlæg, men hertil er der fine billeder fra stuerne før og nu og fra et antal situationer ude og inde.

Carsten Porskrog Rasmussen

Søren Muldvad: *Seem Sogn. Folk og tilskikkelser i 1000 år. Af et grænsesogns historie.* (Historisk Samfund for Fibe Amt, 1997). 240 s., 150 kr.

Lige øst for Ribe by ligger det tidligere grænsesogn Seem, der før 1864 var delt mellem kongerigske og slesvigske jurisdiktioner, men 1864 kom til kongeriget.

Lærer Søren Muldvad har skrevet en indbydende bog om dette sogn, hvor han ifølge forordet har levet 25 år, og hvis lokalarkiv han leder. Kapiteloverskrifter som »Børn«, »De gamle«, »Det sjette bud«, »Æresbegreber i det gamle sogn« eller »Den kære Mammon« vidner om, at bogen er udpræget kulturhistorisk og dermed ligger langt fra den mest traditionelle sognehistorie med dens gård-, kirke- og skolehistorie.

Det er der på mange måder kommet en læseværdig bog ud af. Det rige og velvalgte billedmateriale fanger øjet, men også teksten er ofte konkret og læseværdig. Søren Muldvad har arbejdet med et meget bredt kildemateriale, hvad kildefortegnelsen overbevisende dokumenterer. Der øses af kirke- og tingbog, af forligelseskommissionens og foreningernes arkiver, af akter fra enkelte familier og af erindringer. Det gør det muligt for ham igen og igen at gøre historien nærværende ved at præsentere enkeltskæbner og enkelttildragelser. Læseværdigt er således kapitlet om æresbegreber, der i hovedsagen øser af tingbogen fra omkring 1700.

Bogens væsentligste svaghed er, at den stort set er ahistorisk. Tiden før reformationen klares på et par sider, så det er lidt flot at tale om »1000 år« i titlen. Værre er det, at forfatteren i resten af bogen hele tiden hopper frem og tilbage inden for de sidste 3-400 år. Hvert hovedkapitel består af en række underafsnit. Således rummer kapitlet »Hverdag og fest« underafsnittene »Tobak«, »Brændevin«, »Købevarer«, »Bageri«, »Højtider og gæstebud«, »Rejsegilde«, »Tyendet«, »Anstændig påklædning«, »Talemåder og dialektudtryk« og »Boligen«. I hvert enkelt af de mange underafsnit tages oplysningerne ganske vist i kronologisk orden, men kildematerialet afgør, om tyngdepunktet er 1600-, 1700-, 1800-tallet eller endda »mands minde«. Da der ikke ved disponeringen af afsnittenes rækkefølge er taget noget større hensyn hertil, betyder det, at man ved en gennemlæsning af bogen hele tiden springer frem og tilbage mellem disse perioder. Forfatteren giver ikke læseren nogen fornemmelse af, at det skulle gøre en forskel, om vi er i 1650, 1710, 1890 eller 1930'erne. Hele perioden fra reformationen til begyndelsen af vort århundrede synes at blive til én epoke: »gamle dage«.

Carsten Porskrog Rasmussen

Frits Nicolaisen (red.): »Overgaard«.
(Randers Amts Historiske Samfund, 1997). 215 s.

Randers Amts Historiske Samfund påbegyndte i 1989 udgivelse af bøger om amtets godser. Det startede med Fusingø, siden fulgte bøger om Rosenholm og Gl. Estrup, og nu foreligger en bog om Overgaard. Alle bøgerne har været pragtværker med flot udstyr og fine fotografier.

Går man ind bag den pæne facade, afsløres imidlertid væsentlige mangler. De tidligere udgivelser har været præget af, at arbejdet har været fordelt på flere forfattere, der ikke har kunnet få bidragene til at fremstå som en samlet helhed, og af at væsentlige sider af herregårdslivet helt er udeladt.

Forfatterne til nærværende bog har tydeligvis forsøgt at arbejde sammen, hvorved den virker langt mere helstøbt end de forrige. Til gengæld har bogens disposition svær slagside. »Slægternes Masker« er titlen for kunsthistorikeren Lise Gotfredsens bidrag, men det kunne ligeså godt have været titel for hele bogen. 9/10 af bogen tager sit udgangspunkt i ejerne og deres selvforståelse, og kun 1/10 omtaler det lokale minisamfund, Overgaard også var. Overgårds godsarkiv benyttes knapt nok! Redaktionen og forfatterne skylder os en forklaring på, hvad de egentlig vil med bogen, og hvorfor nogle sider fremhæves så stærkt frem for andre.

Bygningshistorikeren N.J. Israelsen giver en velfunderet og velafbalanceret præsentation af hovedbygningen, mens avlsbygningerne behandles langt mere kursorisk. Rekonstruktion af en kortskitse over hele bygningskomplekset ville have kunnet lette tilegnelsen væsentligt. Israelsen burde nok også huske på, at de færreste har så stort et kendskab til arkitekturterminologi som han. En kort forklaring på de mange fagud-